herpy

GECKOR

Madagascar giant day gecko

Phelsuma grandis

En av världens största daggeckor: en knallgrön, kraftig klättrare från norra Madagaskar med röda teckningar och ett piggt, nyfiket väsen. Den behöver värme, starkt ljus och högt i tak och passar bäst för en hållare med lite erfarenhet, som vill titta på sitt djur snarare än hantera det.

Familj: Gekkonidae Tidigare namn: *Phelsuma madagascariensis grandis*

FAKTARUTA

DJURET

Vuxenstorlek	**23-30 cm** total längd inkl. svans
Livslängd	**8-20 år**
Aktiv	**På dagen**
Levnadssätt	**Trädlevande**
Biotop	**Regnskog**
Svårighetsgrad	**Viss erfarenhet**

SKÖTSEL

Min. terrarium	**60 × 60 × 120 cm** L × B × H för 1 vuxet djur
Temperatur, dag	**26-30 °C**
Värmeplats	**32-35 °C**
Temperatur, natt	**22-25 °C**
Luftfuktighet	**50-70 %**
UVB	**Rekommenderas** Fergusonzon 3
Föda	**Insekter, frukt, nektar och färdigfoder**
Hålls	**Ensamma eller parvis**

AVEL

Fortplantning	**Äggläggande**
Könsmogen	**12-14 mån.**
Kullstorlek	**1-2 ägg**
Inkubation	**48-80 dagar** vid 27-29 °C

SKYDD OCH PAPPER

CITES	**Bilaga II**
EU-bilaga	**Bilaga B**
IUCN	**Livskraftig (LC)**

Om arten

Phelsuma grandis är en av de största arterna i sitt släkte. Vuxna djur blir 23-28 cm inklusive svans, och enstaka hanar når upp till 30 cm. Honorna är som regel något mindre än hanarna. Kroppen är kraftig och klargrön, ibland med en blåaktig ton, och buken är kräm- till svagt gulfärgad. En röd strimma löper från nosen mot ögat, och ryggen har ofta röda fläckar eller tvärband. Teckningen varierar mycket från djur till djur och kan nästan saknas. Blir geckon stressad eller kall mörknar färgen.

Den har inga rörliga ögonlock och håller ögonen rena genom att slicka dem med tungan. Många honor har tydliga, vita kalksäckar på sidorna av halsen, ett förråd av kalk till äggen. Under tårna sitter klibbiga lameller, så att den utan besvär tar sig uppför lodrätt glas. Den rör sig ofta lugnt, men om den blir skrämd är den blixtsnabb, och arten är känd som en skicklig rymmare.

Arten beskrevs av John Edward Gray 1870. Under en period räknades den som en underart till *Phelsuma madagascariensis*, och namnet *P. madagascariensis grandis* förekommer fortfarande i äldre litteratur. Idag är den en självständig art.

Det är temperamentet som skiljer den mest från de klassiska nybörjargeckorna. Den är modig, aktiv och nyfiken, men den tål inte att gripas, och hanarna är starkt territoriella. Däremot är den ett av de vackraste djur man kan ha i ett planterat terrarium.

Läs mer: Kalk, vitaminer och tillskott

Utbredning och livsmiljö

Arten hör hemma i norra och nordvästra Madagaskar och finns också på ön Nosy Komba utanför nordvästkusten. Typlokalen ligger omkring 25 km söder om Antsiranana (Diego Suarez) i öns nordspets.

Utanför sitt naturliga område har arten introducerats på flera platser. Den lever idag vilt på Réunion, där den sattes ut i mitten av 1990-talet, på Mauritius och i delar av Florida och Hawaii. På Mauritius räknas den som ett hot mot öns egna daggeckor, eftersom den tränger undan dem från deras livsmiljöer. De introducerade bestånden hör inte till artens ursprungliga utbredning.

> **Naturlig utbredning:** Madagaskar.

LIVSMILJÖ

På Madagaskar lever geckon i träden i tropisk skog, men den är inte kräsen. Den trivs också i skogsbryn, trädgårdar och plantager med palmer, bananplantor och bambu. Den anpassningsförmågan är en del av förklaringen till att den har etablerat sig på de platser dit människor har fört den.

På förmiddagen solar den på stammar och blad, och under den varmaste middagstiden söker den skugga. Klimatet i norra Madagaskar är varmt med regntid från omkring december till april och en torrare period resten av året. Avelssäsongen följer regntiden och varar från omkring december till juni. Det finns bara få mätningar av temperatur och fukt från artens livsmiljöer, så terrariets värden bygger på erfarenheter från fångenskap.

Skötsel

TERRARIET

Ett vuxet djur behöver ett högt terrarium på minst 60 × 60 × 120 cm (längd × bredd × höjd). Mindre mått anges ofta, men en aktiv gecko på 25 cm behöver plats att springa och klättra, och höjden ger möjlighet till en ordentlig skillnad mellan den varma toppen och den svala botten. Håll vuxna djur var för sig. Ett avelspar behöver ett ännu större terrarium med många gömställen.

Inred med tjocka bamburör, lodräta och sneda grenar och växter med stora, starka blad, till exempel sansevieria, pothos och bromelior. Bambu används både som solplats, gömställe och äggläggningsplats. Placera grenarna så att djuret kan komma nära ljuset utan att kunna röra värmelampan, och samla ett par växter så att det finns en skuggig plats mitt på dagen.

Som botten fungerar ungefär 10 cm gödselfri jord blandad med kokosfiber, gärna som bioaktiv botten med hoppstjärtar och gråsuggor. Utan bioaktiv botten ska spillning och vita urinsyreklumpar tas bort dagligen, och botten byts ett par gånger om året. Undvik lösa barkbitar och fint grus, som kan sväljas. Terrariet ska vara väl ventilerat och ha tätslutande dörrar och lock.

Läs mer: Värme och temperatur Läs mer: Terrarieuppbyggnad och bioaktiv botten Läs mer: Foderdjur: hållning och avel

TEMPERATUR

Daggeckor älskar sol och behöver en varm plats att ligga på. Dagtid ska det vara 26-30 °C i större delen av terrariet och en solplats på 32-35 °C på en gren strax under värmelampan. Börja i den låga änden och se hur djuret använder platsen.

På natten ska temperaturen sjunka till 22-25 °C, och i de flesta rum kan värmen stängas av helt. Använd en vanlig värmelampa eller halogenspot på termostat eller dimmer. Två svagare lampor fördelar värmen bättre än en kraftig. Häng lampan ovanför nätlocket med lite avstånd, så att djuret inte kan bränna sig när det klättrar upp på nätet. Mät med en digital termometer både vid solplatsen och nere vid botten, och kontrollera själva solplatsen med en infraröd termometer.

LUFTFUKTIGHET OCH VATTEN

Luftfuktigheten ska ligga på 50-70 % och får gärna vara högst på natten. Arten tål variationer, så länge förhållandena varken är konstant torra eller konstant blöta. Spraya ordentligt morgon och kväll, så att geckon kan slicka droppar från bladen, och låt botten och grenar torka upp under dagen.

Den dricker sällan ur en skål, men ställ ändå fram en låg skål med friskt vatten, och byt vattnet ofta. Levande växter hjälper till att hålla kvar fukten, och en hygrometer visar om rytmen håller. Varaktigt felaktig luftfuktighet ger med tiden problem med hudömsning och luftvägar.

Läs mer: Luftfuktighet, sprayning och ventilation

LJUS OCH UVB

Arten är dagaktiv och behöver både kraftigt ljus och UVB. Använd ett T5-rör på cirka 6 % i reflektor, så att UV-indexet vid solplatsen är omkring 3-4, motsvarande Ferguson-zon 3. Följ tillverkarens anvisning om avstånd, och mät gärna med en UV-indexmätare. Byt röret efter den tid tillverkaren anger, även om det fortfarande lyser.

Komplettera med ett vanligt dagsljusrör eller en LED-lampa på omkring 6500 K, så att terrariet är ljust. Ha ljuset tänt 12-13 timmar på sommaren och 10-11 timmar på vintern, gärna på en timer. Det ska alltid finnas skugga där djuret kan dra sig tillbaka, och på natten ska det vara mörkt.

Läs mer: Ljus och UVB

UTFODRING

Daggeckor äter både insekter och sötsaker som nektar, mogen frukt och pollen. I terrariet fungerar en blandning av levande insekter och färdigfoder för fruktätande geckor, till exempel Pangea eller Repashy, mycket bra. Färdigfodret rörs ut till en tjock gröt och serveras i en liten skål högt upp, där geckon känner sig trygg.

Vuxna djur får 3-5 insekter, som är något mindre än huvudet, två till tre gånger i veckan och färdigfoder en till två gånger i veckan. Använd syrsor, dubiakackerlackor och gräshoppor och ibland vaxmalslarver som godbit. Mata insekterna med näringsrikt foder ett till två dygn innan, och pudra dem med kalk vid varje utfodring, med D3 ungefär varannan gång, och med ett multivitamin en gång i veckan. Ungdjur under ett år får insekter dagligen och färdigfoder två gånger i veckan.

Färsk frukt som mango och papaya kan ges som godbit, men den kan inte ersätta färdigfodret, eftersom den innehåller för lite kalk.

BETEENDE OCH HANTERING

Geckon är lugn tills den blir skrämd, och då är den mycket snabb. De flesta djur blir aldrig riktigt handtama. Vissa lär sig ta foder från en pincett, och enstaka sätter sig gärna på en hand, men arten är först och främst ett djur att titta på. Ta aldrig tag om den, för huden är skör och kan rivas av, och svansen kastas lätt.

Hanarna är territoriella och får aldrig hållas ihop, eftersom striderna kan ge allvarliga skador. Håll därför vuxna djur var för sig, om du inte vill föda upp. En hane och en hona kan hållas ihop som par, men även då kan hanen vara hård mot honan, och då ska de skiljas åt med en gång. En hane med två honor ökar risken för aggression och avråds från. Ge nya djur minst två veckor i fred innan du börjar arbeta nära terrariet.

En daggecko som är mörk i färgen och trycker sig mot glaset är antingen stressad eller kall. Kontrollera temperaturen först.

Avel

KÖNSMOGNAD OCH KÖNSBESTÄMNING

Könsmogna hanar har stora, tydliga porer på undersidan av låren, medan honornas är svaga eller saknas. Hanarna blir dessutom större och kraftigare. De flesta djur är redo för avel när de är 12-14 månader gamla, och unga honor kan börja lägga obefruktade ägg redan från 10 månaders ålder. Vänta med avel tills honan är minst 15-20 cm lång och i god kondition. Det finns inga pålitliga uppgifter om vikten vid avelsstart. Stora, vita kalksäckar på halsen visar att hon har reserver.

PARNING

Avelssäsongen löper från omkring december till juni. Sätt ihop djuren i ett rent terrarium som inget av dem har bott i tidigare, och sätt in dem direkt efter varandra så att inget av dem har hemmaplan. Tecken på accept är huvudnickningar, svansviftande, att hanen visar honan sin rygg och att hon låter honom bita sig i nacken under parningen. Jagar hanen henne oavbrutet, eller gömmer hon sig hela tiden, ska de skiljas åt.

Behovet av en egentlig vintervila är inte dokumenterat. Sänk gärna temperaturen och dagslängden lite under de mörka månaderna, och ta ut hanen så att honan kan återhämta sig mellan säsongerna och bygga upp sina kalkreserver igen.

Läs mer: Vintervila och årstider

ÄGGLÄGGNING OCH KULLAR

Honan lägger ett eller två hårdskaliga ägg åt gången, och de två äggen sitter ofta ihop. De limmas inte fast i underlaget, så de är lätta att flytta. Hon lägger dem helst i hålrum, till exempel i ett bamburör eller i bladvecken på en sansevieria. Det kommer flera kullar under säsongen, ofta med fyra till sex veckors mellanrum, men det finns inga pålitliga uppgifter om hur många kullar en hona lägger per år.

Ge henne gott om insekter och kalk med D3 under hela säsongen, och håll uppsikt över hennes kondition. Ta ut äggen för inkubation, eftersom vuxna djur kan äta nykläckta ungar.

Läs mer: Inkubation av ägg

INKUBATION

Flytta äggen försiktigt till en liten box med fuktig vermikulit eller perlit utan att vända dem, och märk ovansidan med en blyertspenna. Boxen ska ha små lufthål och stå vid 27-29 °C med en luftfuktighet på omkring 60 %. Vid cirka 28 °C kläcks äggen vanligen efter 55-65 dagar, och beroende på temperaturen kan det ta från 48 till 80 dagar.

Äggen kan också inkuberas vid rumstemperatur med naturliga växlingar mellan dag och natt. Hos daggeckor påverkar temperaturen könet, och höga temperaturer verkar ge fler hanar. Hur stor effekten är hos just den här arten är inte väl dokumenterat, så räkna inte med att kunna styra könsfördelningen. Låt ägg som ser tveksamma ut ligga länge innan du kasserar dem.

UPPFÖDNING AV UNGAR

Håll ungarna åt var för sig i små, ventilerade lådor eller terrarier på omkring 30 × 30 × 30 cm med tunna grenar, ett par växter och gömställen. De ska inte hållas tillsammans med vuxna djur, och helst inte heller med varandra, eftersom de konkurrerar om födan och kan bli aggressiva.

Ge dem samma klimat som de vuxna: 26-30 °C dagtid med en solplats på 32-35 °C, 22-25 °C på natten och en luftfuktighet på 50-70 %. Efter första hudömsningen börjar ungarna äta. Ge dagligen små insekter, t.ex. syrsor eller bananflugor, och växla mellan insekter och färdigfoder. Pudra insekterna med kalk med D3. Vid omkring nio månaders ålder kan de gå över till de vuxnas utfodringsrytm. Ungarna växer snabbt och är nästan fullvuxna efter ett år.

Hälsa och vanliga misstag

Arten räknas som härdig, men den kräver rätt skötsel. De typiska felen är:

- För lite UVB, kalk och D3, som ger benskörhet med mjuka käkar, krokiga ben och darrningar. Det drabbar framför allt ungar och avelshonor.
- För lite värme och ljus, så att djuret blir mörkt och slött och förlorar aptiten.
- Varaktigt för hög eller för låg luftfuktighet, som ger problem med hud och hudömsning.
- Slagsmål mellan hanar eller mellan hane och hona. Sår och bett ska hållas rena, och djuren ska skiljas åt.
- Uppätet bottenmaterial, om botten innehåller små barkbitar eller grus. Det kan ge förstoppning och tarmstopp.
- Hudskador, eftersom huden är skör och rivs av om djuret blir gripet. Ta aldrig tag om kroppen.

Ett friskt djur har klara ögon, en kraftig kropp och en fyllig svansrot. Sök veterinär med erfarenhet av reptiler om geckon går ner i vikt, inte äter på ett par veckor, har mjuka käkar eller verkar apatisk.

Fråga alltid dina kunniga bekanta

Guiden är ett bra ställe att börja på, men den kan inte ersätta erfarenhet. Djur är olika, och mycket av det viktigaste lär man sig av dem som har hållit arten i åratal. Prata med en uppfödare, en erfaren djurhållare eller en veterinär med kunskap om kräldjur och groddjur innan du skaffar djuret - och igen om något verkar fel.